

วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

นายเสนา จันทร์เจริญ

006214

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
แผนกวิชาภาษาตะวันออก

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2521

THE JESTER IN KĀLIDĀSA'S DRAMA

Mr. Sanoë Chancharoen

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Eastern Languages
Graduate School

Chulalongkorn University

1978

หัวข้อวิทยานิพนธ์

วิษุภะโนมทะเลครของกาลิทาส

โดย

นายเสนอ จันทรเจริญ

แผนกวิชา

ภาษาตะวันออก

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี พาพานิช

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ)

คณะกรรมการ สอววิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์วิสุทธ บุษยกุล)

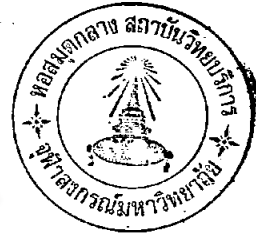
.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ม.ด.จิรายุ นพวงศ์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แยมนัดดา)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี พาพานิช)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์   วิหุฆกะในบทละคร ของกาลิทาส
ชื่อนิสิต   นายเสนอ จันทร์เจริญ
อาจารย์ที่ปรึกษา   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปราวณี หวาพานิช
แผนกวิชา   ภาษาตะวันออก
ปีการศึกษา   2520

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มุ่งศึกษาบทบาทและลักษณะของวิหุฆกะในบทละครสามเรื่อง
ของกาลิทาส คือ มาลวิภาคินิมิตร วิกิรโมรวลี และ ศกุนตลา และในตำราการละคร
สันสกฤต วิทยานิพนธ์มีอยู่ 5 บท ดังนี้

บทที่หนึ่ง เป็นบทนำ กล่าวถึงความจำเป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์ ขอบเขต
วิธีดำเนินการวิจัย และผลของการวิจัย

บทที่สอง เป็นการศึกษาเรื่องหาสยรส (รสขบขัน) ในส่วนที่มีความสัมพันธ์กับ
วิหุฆกะ ตลอดจนคำจำกัดความ ความหมาย และลักษณะของวิหุฆกะในตำราการละคร
สันสกฤต

บทที่สาม เป็นการวิเคราะห์บทบาทและลักษณะของวิหุฆกะในบทละครของ
กาลิทาส

บทที่สี่ เป็นการกล่าวถึงความสัมพันธ์ของวิหุฆกะกับตัวละครต่าง ๆ คือ พระเอก
พระมเหสี และนางข้าหลวงของพระมเหสี

บทที่ห้า เป็นผลการวิจัย ซึ่งแสดงว่าวิหุฆกะในบทละครของกาลิทาสมีบทบาท
เป็นตัวตลก เป็นผู้ช่วยพระเอกในเรื่องความรัก และคอยปลอบใจพระเอกในเวลาพลัด-
พรากจากคนรัก และมีลักษณะคล้ายกับที่ตำราการละครสันสกฤตพรรณนาไว้

Thesis Title   The Jester in Kalidasa's Drama
Name   Mr. Sanoe Chancharoen
Thesis Advisor   Assistant Professor Dr. Pranee Lapanich
Department   Eastern Languages
Academic Year   1977

ABSTRACT

This thesis is aimed at studying the role and the characteristics of the Vidūṣaka (Jester) in Kālidāsa's plays : the Mālavikāgnimitram, the Vikramorvaśiyam, and the Abhijñānaśakuntalam and also in the Sanskrit texts on dramaturgy. The thesis consists of five chapters.

Chapter I is an introduction explaining the problem, the aim, the approach to the problem and the results.

Chapter II deals with the study of the comic sentiment (hāsyarasa) as related to the Vidūṣaka, the definition, meaning, and characteristics of the Vidūṣaka as prescribed in Sanskrit texts on dramaturgy.

Chapter III is an analysis of the Vidūṣaka in Kālidāsa's plays.

Chapter IV describes the relationship of the Vidūṣaka and other characters : the hero, the chief - queen, and her maid-servants.

Chapter V is the result of the research revealing that the Vidūṣaka as depicted in Kālidāsa's drama plays the role of a jester, a hero's helper in love affair, and a hero's consoler in his separation from the beloved and has the characteristics similar to those prescribed in Sanskrit texts on dramaturgy.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

ในการทำวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือทางวิชาการเป็นอย่างมาก จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี พาพานิช อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ และขอแสดงความระลึกถึงพระคุณของอาจารย์ในแผนกวิชาภาษาตะวันออกทุกท่านที่มีส่วนให้ความรู้ในวิชานี้แก่ผู้วิจัยทั้งในอดีตและปัจจุบัน บุคคลสุดท้ายที่ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณไว้ในที่นี้ คือ คุณวันเพ็ญ จันทร์เจริญ แห่งภาควิชาภาษาอังกฤษ วิทยาลัยครูสกลนคร ผู้เป็นทั้งกำลังใจ กำลังกาย และกำลังทรัพย์ให้แก่ผู้วิจัย ตั้งแต่เริ่มเข้าศึกษา ณ มณฑลวิทยาลัยนี้จนกระทั่งวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลง

อนึ่ง ผู้วิจัยเป็นอาจารย์ประจำวิทยาลัยครูสกลนคร สังกัดกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ จึงขอขอบคุณวิทยาลัยครูสกลนครและกรมการฝึกหัดครูที่กรุณาอนุญาตให้ผู้วิจัยได้ลาศึกษาต่อจนจบหลักสูตร

เสนอ จันทร์เจริญ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
บทที่	
1. บทนำ	1
2. วิหุขกะในตำราการละครสันสกฤต	4
3. ลักษณะของวิหุขกะในบทละครของกาลิทาส	28
4. ความสัมพันธ์ของวิหุขกะกับตัวละครอื่น ๆ	87
5. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	105
บรรณานุกรม	107
ภาคผนวก	111
ประวัติ	134

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย